

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/69/2006

CELE I DAŻENIA ŻYCIOWE POLAKÓW

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2006

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2005 roku

Aspiracje stanowią bez wątpienia jeden z najważniejszych motywów ludzkiego działania - wyznaczają jego kierunki, a w konsekwencji nadają sens codziennej egzystencji.

Cele i dążenia życiowe, jak można się domyślać, determinowane są zarówno czynnikami indywidualnymi, takimi jak uwarunkowania osobowościowe, jak też posiadanymi cechami socjodemograficznymi, czyniącymi jednostkę członkiem określonych grup społeczno-zawodowych, czy też wreszcie obiektywnymi warunkami społeczno-politycznymi, które w mniejszym lub większym stopniu sprzyjają realizacji określonych form aspiracji życiowych bądź też nie pozwalają na ich urzeczywistnienie.

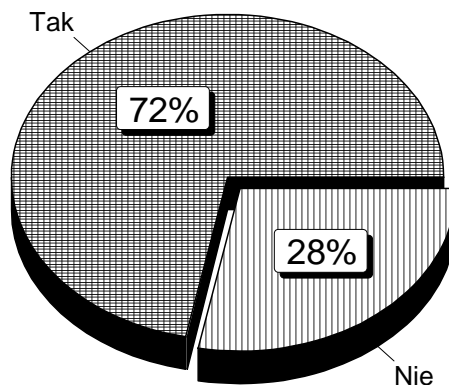
W jednym z ostatnich naszych badań¹ postanowiliśmy sprawdzić, co stanowi główny przedmiot dążeń Polaków u progu XXI wieku, w warunkach rozwijającej się wolnorynkowej gospodarki, oraz jak dalece na ich aspiracje wpływa przynależność do określonych grup społeczno-zawodowych.

CZY POLACY MAJĄ ASPIRACJE I DĄŻENIA?

Mimo iż mogłoby się wydawać, że dla prawidłowego rozwoju osobowości człowieka niezbędne jest wytyczanie sobie pewnych celów, zarówno motywujących do aktywnego życia, jak też sprzyjających doskonaleniu własnego wnętrza oraz utrwalaniu określonych relacji z innymi ludźmi, okazuje się, że znaczna część polskiego społeczeństwa egzystuje bez żadnych większych aspiracji. Więcej niż co czwarty Polak (28%) przyznaje, że nie ma dążeń ani celów, na osiągnięciu których szczególnie mu zależy.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (190) zrealizowano w dniach 3-6 marca 2006 roku na liczącej 1081 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. LUDZIE MAJĄ ROZMAITE DAŻENIA, CELE, CHCĄ OSIĄGNAĆ COŚ, NA CZYM IM SZCZEGÓLNIIE ZALEŻY. CZY PAN(I) MA JAKIEŚ DAŻENIA, CELE?

Spadek poziomu aspiracji, jak można się domyślać, następuje wraz z wiekiem. Brak jakichkolwiek celów życiowych deklaruje niemal połowa badanych w wieku od 55 do 64 lat (43%) oraz większość ankietowanych powyżej 65 roku życia (64%). Cele i dążenia natomiast niemal powszechnie towarzyszą najmłodszym respondentom - w wieku od 18 do 24 lat. Aż 95% z nich stwierdziło, że ma określone cele, motywujące ich do szczególnej aktywności życiowej (zob. tabela aneksowa).

Deklarowanie aspiracji wyraźnie koresponduje również z poziomem edukacji ankietowanych. O braku perspektywicznych celów, a więc egzystencji „z dnia na dzień”, mówi niemal co drugi respondent z wykształceniem podstawowym (45%) i niespełna co piąty - z wyższym (18%).

Osoby o najniższych dochodach w przeliczeniu na członka rodziny znacznie częściej mają do czego dążyć niż ci, którym finansowo lepiej się powodzi, jednak zależność nie jest tu prostoliniowa, gdyż najzamożniejsi również stosunkowo często deklarują swoje cele życiowe. Respondenci, którzy raz w tygodniu lub rzadziej uczestniczą w praktykach religijnych, częściej wyznaczają sobie cele niż biorący w nich udział kilka razy w tygodniu lub w ogóle niepraktykujący.

HIERARCHIA CELÓW I DAŻEŃ ŻYCIOWYCH POLAKÓW

Respondenci, którzy przyznali, że ich życie motywowane jest jakimiś aspiracjami, poproszeni zostali o wymienienie (w pytaniu otwartym) nie więcej niż trzech spośród celów, na osiągnięciu których szczególnie im zależy.

Jak się okazuje, głównym celem dążeń Polaków żyjących na początku XXI wieku jest praca (30%) - przede wszystkim jej znalezienie lub utrzymanie (21%), a dopiero później zmiana na inną - lepszą (5%), awans zawodowy (2%) bądź też wyjazd za granicę w celu podjęcia zatrudnienia (2%).

Drugą pozycję w hierarchii dążeń Polaków zajmuje chęć osiągnięcia odpowiednich warunków materialno-bytowych, a więc pewnego rodzaju stabilizacja finansowa (nierzadko związana ze spłatą długów) oraz podwyższenie standardu życia i zapewnienie bytu rodzinie - tego typu cele wymienił nieco więcej niż co czwarty spośród wszystkich mających jakiegokolwiek życiowe aspiracje (26%).

Bardzo wysoko na liście celów życiowych Polaków znalazło się również wykształcenie. Chęć kontynuowania edukacji bądź też zdobycia określonych kwalifikacji wymienił aż co szósty badany (17%) deklarujący jakieś dążenia. Niemal tyle samo respondentów (16%) przyznało, że ich celem życiowym jest budowa bądź kupno mieszkania lub domu.

Dopiero piątą pozycję wśród wymienianych celów zajęło dążenie do prokreacji oraz wychowania i wykształcenia potomstwa. Stanowi ono przewodni motyw życia niemal co siódmego Polaka (14%), który nie zalicza się do grupy żyjących „z dnia na dzień”. Co dziesiąty zaś spoza tej grupy (10%) za życiowy cel stawia sobie pomoc swoim dzieciom, a niemal co dwunasty (8%) pragnie założenia własnej rodziny.

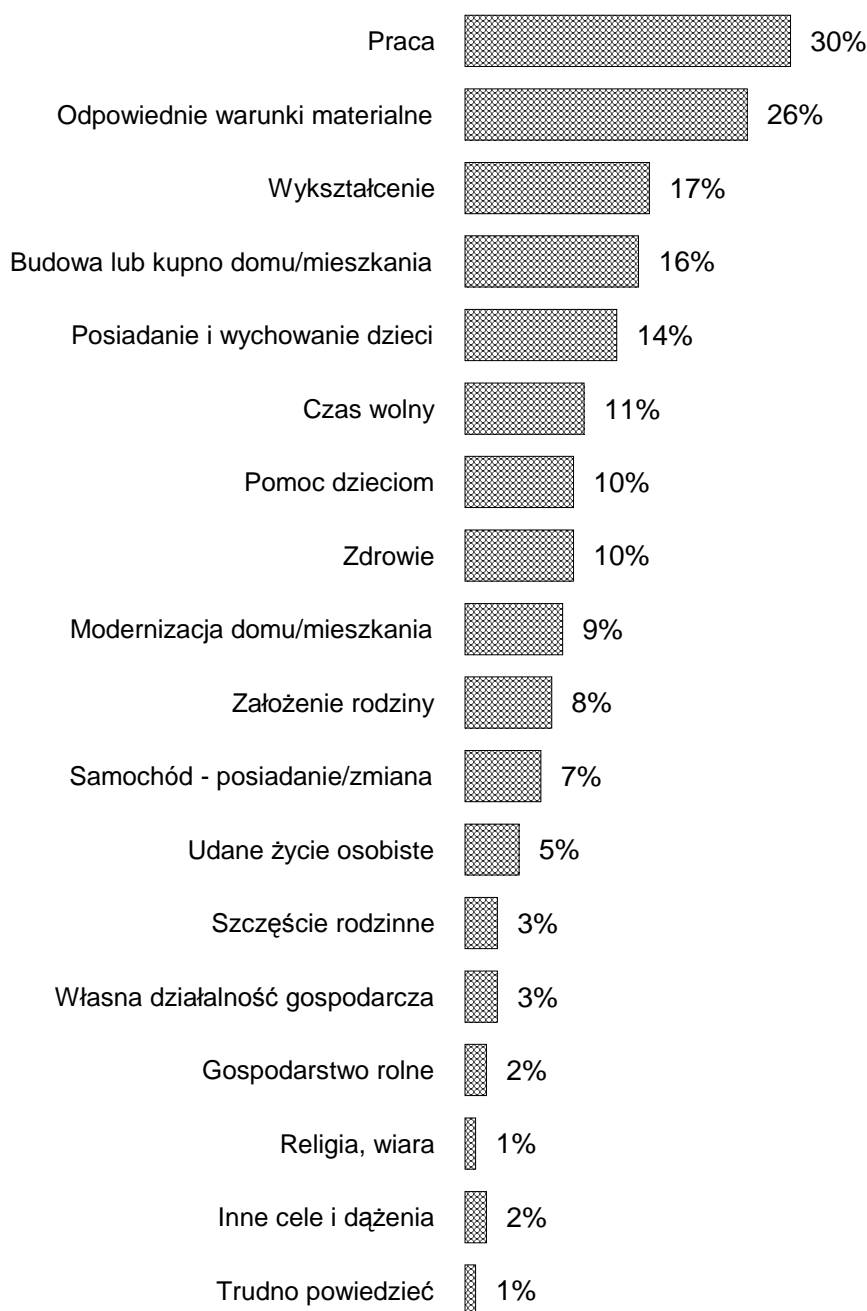
Dość wysoko w hierarchii celów znalazł się czas wolny. Co dziewiąta osoba mająca dążenia życiowe przyznała, że jej pragnieniem jest udany wypoczynek lub rekreacja, najczęściej, jak się okazuje, związane z wyjazdami zagranicznymi oraz zwiedzaniem nowych, nierzadko egzotycznych miejsc. Co dziesiąty ankietowany skupia się głównie na zachowaniu dobrego stanu zdrowia lub powrocie do pełni sił, a co jedenasty podąża w kierunku realizacji marzeń o modernizacji lub odpowiednim wyposażeniu własnego domu bądź mieszkania. Innym materialnym pragnieniem ankietowanych jest samochód. Chęć jego zakupu lub wymiany na lepszy model zgłosiło 7% ankietowanych zorientowanych na osiąganie celów.

Wyraźnie rzadziej zwracano uwagę na dążenia związane ze spokojnym, godnym, udanym i samodzielnym życiem osobistym (5%), jak również szczęściem rodzinnym (3%), rozpoczęciem i prowadzeniem własnej działalności gospodarczej (3%), funkcjonowaniem gospodarstwa rolnego (2%) czy też życiem duchowym i religijnym (1%).

ODPOWIEDZI OSÓB MAJĄCYCH JAKIEŚ ŻYCIOWE CELE I DAŻENIA (N=773)

CBOS

RYS. 2. CELE I DAŻENIA POLAKÓW

* Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wymienić od 1 do 3 celów

CELE I DAŻENIA ŻYCIOWE POSZCZEGÓLNYCH GRUP SPOŁECZNO-ZAWODOWYCH

Fakt deklarowania życiowych dążeń i celów w znacznym stopniu jest związany z przynależnością do określonych grup społeczno-demograficznych, co wykazaliśmy we wstępnej części komunikatu. Sprawdzimy zatem, czy również hierarchie aspiracji osób je deklarujących różnią się ze względu na przynależność do poszczególnych grup, wyodrębnionych ze względu na takie cechy, jak: płeć, wiek, wielkość zamieszkiwanej miejscowości, wykształcenie oraz status materialny i społeczno-zawodowy.

PŁEĆ

Analiza celów życiowych ze względu na płeć respondentów wskazuje na wysoki poziom aspiracji zawodowych i edukacyjnych wśród kobiet. Okazuje się, że częściej niż mężczyźni podążają one w kierunku osiągnięcia odpowiedniej pracy oraz zdobycia określonego poziomu wykształcenia lub kwalifikacji (zob. rys. 3, s. 9).

Kobiety częściej też niż mężczyźni za szczególnie istotne w życiu uznają posiadanie, wychowanie i wykształcenie potomstwa oraz wspieranie go w życiu. Ponadto przywiązują większą wagę do kwestii wypoczynku i rekreacji oraz dbania o zdrowie własne jak również osób najbliższych.

Mężczyźni natomiast w pierwszej kolejności za przedmiot aspiracji uznają osiągnięcie odpowiednich warunków materialnych. Częściej też niż kobiety za cel stawiają sobie budowę lub kupno domu albo mieszkania oraz niemal trzykrotnie częściej zakup czy też wymianę samochodu. Co ciekawe, nieco częściej też niż panie myślą o założeniu rodziny oraz, co już raczej nie dziwi, o posiadaniu własnej firmy, a także o rozwoju własnego gospodarstwa rolnego.

WIEK

Wyraźnie zróżnicowana jest hierarchia celów życiowych ze względu na wiek respondentów. Kwestie najbardziej istotne dla najmłodszych Polaków okazują się niemal bez znaczenia dla osób najstarszych. Ponad połowa młodzieży w wieku od 18 do 24 lat czyni przedmiotem swoich podstawowych aspiracji pracę (57%) oraz wykształcenie (55%). Ponadto

co czwarty z tej grupy badanych (25%) marzy o założeniu rodziny, a więcej niż co piąty (22%) o zakupie domu lub mieszkania. Dla osób powyżej 65 roku życia liczy się natomiast przede wszystkim zdrowie. Ponad jedna trzecia ankietowanych z tej grupy (35%) deklaruje, iż zabieganie o dobry stan zdrowia własnego lub osób najbliższych stanowi obecnie podstawowy cel ich dążeń. Ponadto ważne są dla nich odpowiednie warunki materialne oraz możliwość wspierania własnych dzieci i wnuków (zob. rys. 4).

Stabilizacja finansowa to, jak się okazuje, również podstawowy przedmiot dążeń osób w średnim wieku. Respondenci mający od 35 do 54 lat akcentują też dążenie do posiadania, wychowania i wykształcenia własnych dzieci, a badani w wieku od 45 do 64 lat częściej niż inni wskazują na chęć realizacji potrzeb związanych z wypoczynkiem i rekreacją.

WIELKOŚĆ MIEJSCA ZAMIESZKANIA

Cele mieszkańców największych polskich miast nieznacznie odbiegają od dążeń osób mieszkających w małych miejscowościach, a zwłaszcza na wsiach. Wśród aspiracji życiowych mieszkańcy dużych miast częściej niż pozostali ankietowani wymieniają wykształcenie, chęć założenia rodziny, posiadanie i wychowanie dzieci, a także czas wolny, związany z wypoczynkiem i rekreacją. Natomiast badani mieszkający na wsi stosunkowo częściej niż pozostali mają na uwadze własne gospodarstwo rolne, chociaż również w tej grupie odsetek wskazujących na nie jest znikomy. Respondenci ci ponadto częściej niż inni wyrażają chęć modernizacji lub odpowiedniego wyposażenia własnego domu (zob. rys. 5).

WYKSZTAŁCENIE

Na hierarchię celów życiowych wpływa również poziom wykształcenia respondentów. Osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym w pierwszej kolejności orientują swoje działania na osiągnięcie odpowiednich warunków materialno-bytowych, natomiast ankietowani ze średnim i wyższym wykształceniem skupieni są raczej na poszukiwaniu zatrudnienia, dążeniu do zmiany pracy lub do osiągnięcia awansu zawodowego (zob. rys. 6).

Badani z wykształceniem podstawowym częściej niż pozostali wskazują na zdrowie jako cel w życiu, a także na chęć wsparcia własnych dzieci. Osoby wykształcone na poziomie zasadniczym zawodowym nieco częściej wymieniają cele związane z budową lub kupnem domu czy mieszkania oraz z zakupem samochodu, a mający średnie wykształcenie

stosunkowo częściej niż inni wyrażają chęć założenia rodziny oraz posiadania i wychowania dzieci. Respondenci najlepiej wykształceni częściej niż pozostali orientują swoje działania na organizację wycieczki.

STATUS MATERIALNY

Hierarchia celów zróżnicowana jest także ze względu na status materialny respondentów. Osoby o najniższych dochodach *per capita* znacznie częściej niż zarabiający najwięcej kierują swoje działania w stronę znalezienia, utrzymania lub zmiany zatrudnienia, jak również osiągnięcia odpowiednich warunków materialnych oraz pomocy własnym dzieciom (zob. rys. 7).

Wraz ze wzrostem poziomu zarobków znaczenia nabierają potrzeby materialne wyższego rzędu, takie jak chęć kupna lub budowy domu czy mieszkania, jak również dążenie do zakupu samochodu lub wymiany dotychczas posiadanego modelu na lepszy, a także - co jest szczególnie widoczne - pragnienie udanego wycieczki, rozumianego często jako wczasy, wycieczki i podróże zagraniczne.

STATUS SPOŁECZNO-ZAWODOWY

Na zróżnicowanie hierarchii celów najwyraźniej wpływa status społeczno-zawodowy respondentów. Życiowe aspiracje inaczej kształtują się wśród osób mających zatrudnienie, a zupełnie inaczej w grupie bezrobotnych. Dążenia osób pracujących, jak się okazuje, determinowane są dodatkowo kategorią wykonywanej pracy oraz zajmowaną pozycją zawodową. Regułą jest, że w miarę zaspokojenia podstawowych potrzeb znaczenia nabierają dążenia wyższego rzędu. Wśród przedstawicieli **kadry kierowniczej i inteligencji** na pierwszym miejscu w gradacji celów znajduje się czas wolny, co stanowi ewenement w porównaniu z pozostałymi kategoriami społeczno-zawodowymi. Dopiero w dalszej kolejności osoby zatrudnione na najwyższych stanowiskach wymieniają cele, które - jak można przypuszczać - w ich przypadku w znacznym stopniu są zaspokojone, a więc warunki materialne, stabilność zatrudnienia czy też odpowiednie wykształcenie (zob. rys. 8).

Zupełnie inaczej przedstawia się sytuacja osób **bezrobotnych**. W ich przypadku dążenie do wycieczki i rekreacji schodzi na odległą pozycję, pozostając niemal bez znaczenia wśród pozostałych celów. Natomiast dla zdecydowanej większości spośród tej grupy badanych priorytetem pozostaje znalezienie zatrudnienia. W następnej kolejności cel

dążeń osób bezrobotnych stanowi osiągnięcie odpowiednich warunków materialno-bytowych oraz właściwego poziomu wykształcenia lub kwalifikacji. Dla znacznego odsetka tej grupy osób również założenie rodziny pozostaje jedynie w kategorii dążeń. Z pewnością nie bez znaczenia jest tu niekorzystna sytuacja zawodowa, a co za tym idzie - również materialna.

Dla **uczniów i studentów** bezkonkurencyjne wśród celów życiowych pozostają: zdobycie odpowiedniego poziomu wykształcenia, a zaraz po nim - znalezienie konkretnego zatrudnienia. Stosunkowo istotne dla nich okazuje się ponadto założenie rodziny oraz posiadanie odpowiednich warunków materialnych.

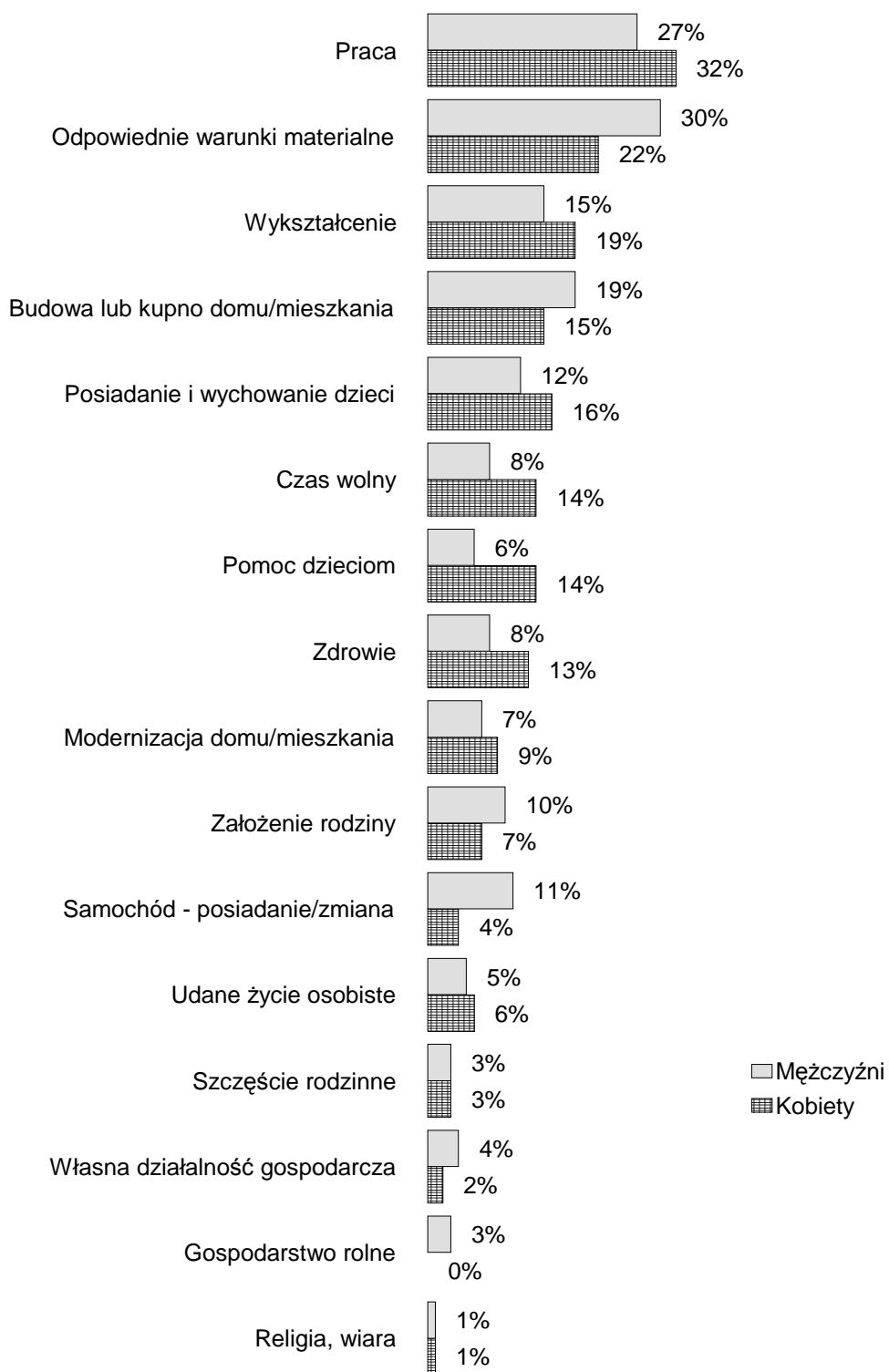
Wśród celów życiowych **emerytów** priorytet stanowią warunki materialno-bytowe. Jednak niemal równorzędną pozycję w hierarchii dążeń tej grupy ankietowanych zajmuje zdrowie, które w pozostałych grupach społeczno-zawodowych, poza rolnikami, zwykle zajmuje dalszą pozycję. Emeryci zwracają ponadto uwagę na pomoc dzieciom i wnukom jako główny motyw ich działania oraz na organizację czasu wolnego.

Odpowiednie warunki bytowe oraz cele materialne wyższego rzędu, takie jak budowa lub kupno domu czy mieszkania albo modernizacja posiadanego obiektu mieszkalnego to - obok pracy oraz dążenia do posiadania lub wychowania dzieci - podstawowe cele życiowe **robotników**. Zbliżone aspiracje mają **pracownicy umysłowi**, choć w ich wypadku to praca zajmuje pierwsze miejsce, kwestie materialne zaś plasują się nieco dalej. W przeciwieństwie do robotników w tej grupie badanych znacznie bardziej istotne okazują się: wykształcenie oraz czas wolny.

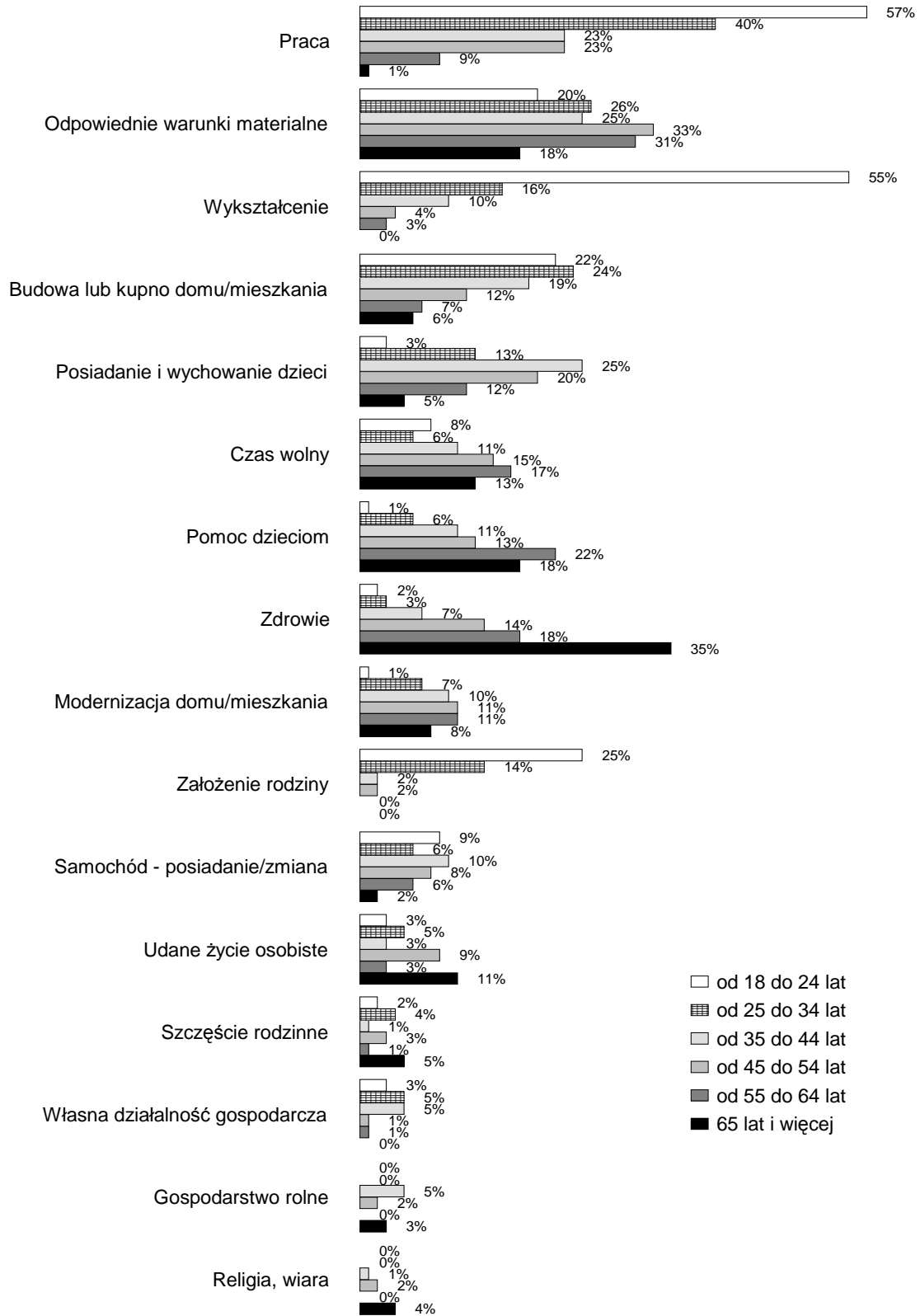
Rolnicy hierarchią swoich dążeń przypominają poziom aspiracji emerytów, z tym że - poza odpowiednim statusem materialnym, kwestią dbania o zdrowie własne oraz osób najbliższych, a także pragnieniem pomocy dzieciom oraz modernizacji własnego domu lub mieszkania - wyróżniają się dbałością o własne gospodarstwo rolne.

Inaczej przedstawia się hierarchia dążeń życiowych wśród **przedsiębiorców**. W ich przypadku na pierwszy plan wysuwa się chęć posiadania, a także wychowania i wykształcenia dzieci. Kolejne pozycje zajmują natomiast: dążenie do osiągnięcia odpowiedniego statusu materialnego oraz kwestie związane z prowadzeniem własnej działalności gospodarczej.

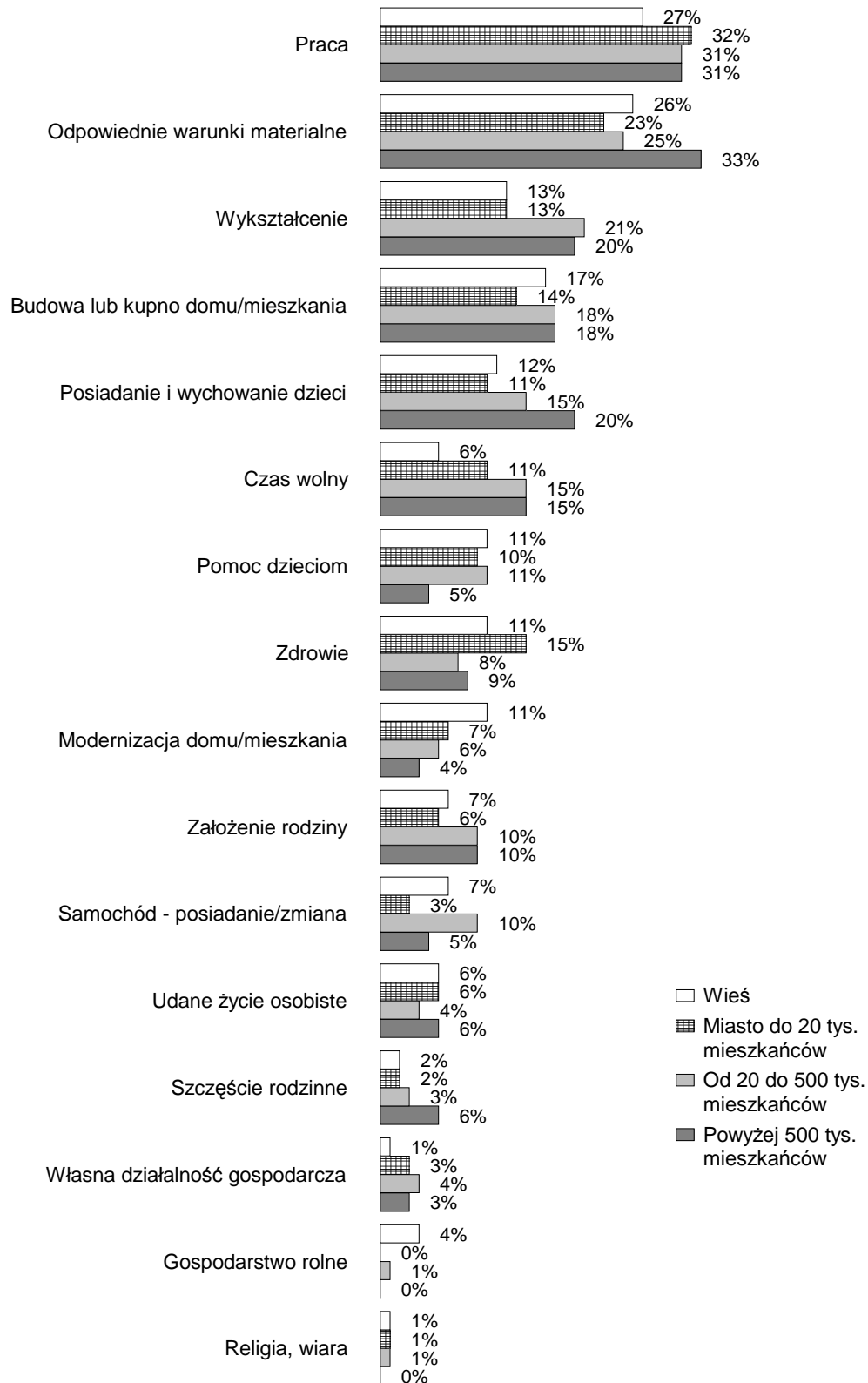
RYS. 3. CELE I DAŻENIA ŻYCIOWE POLAKÓW (ZRÓŻNICOWANIE ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ)

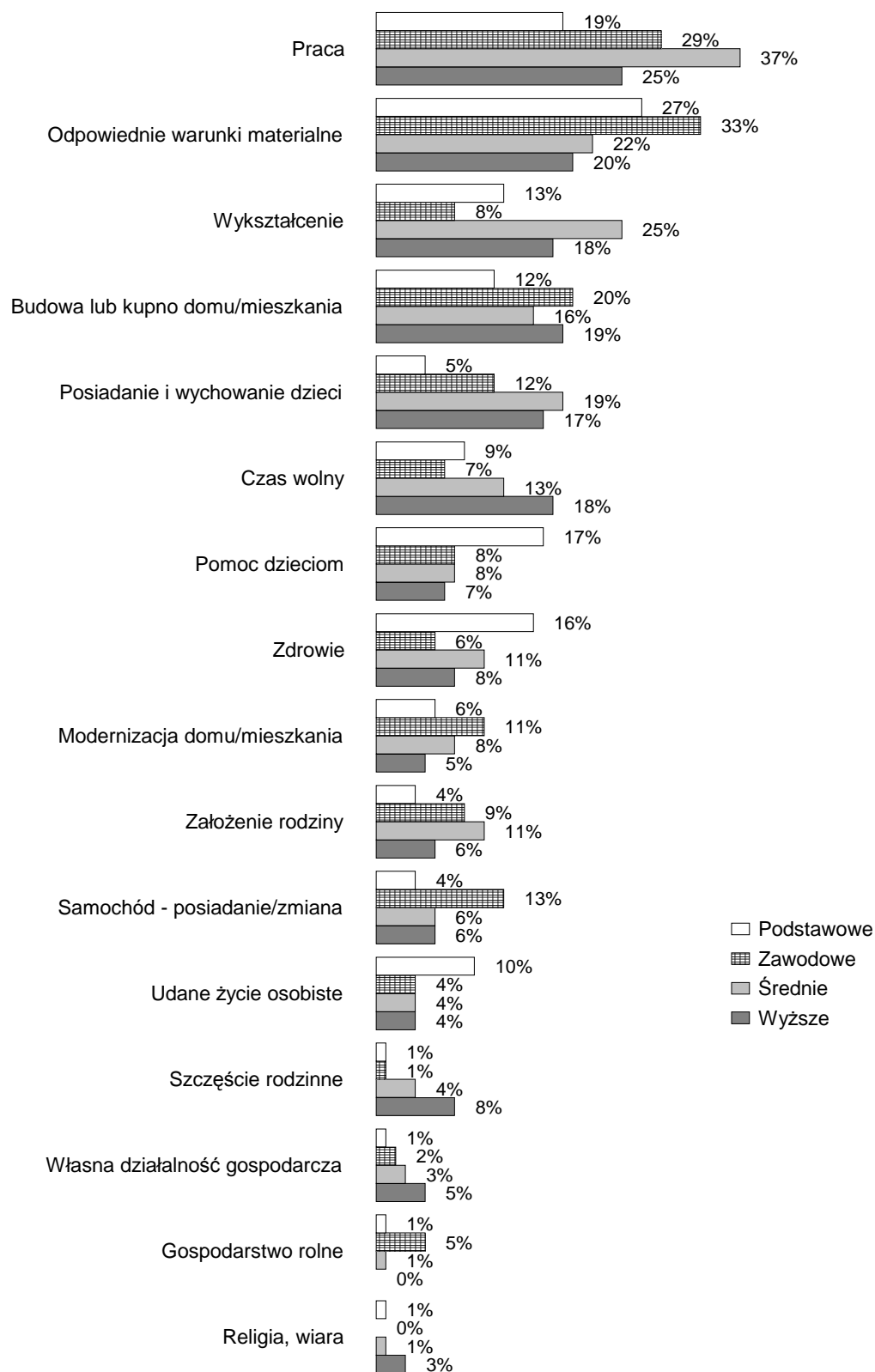
RYS. 4. CELE I DAŻENIA ŻYCIOWE POLAKÓW (ZRÓŻNICOWANIE ZE WZGLĘDU NA WIEK)

RYS. 5. CELE I DAŻENIA ŻYCIOWE POLAKÓW (ZRÓŻNICOWANIE ZE WZGLĘDU NA MIEJSCE ZAMIESZKANIA)

RYS. 6. CELE I DAŻENIA ŻYCIOWE POLAKÓW (ZRÓŻNICOWANIE ZE WZGLĘDU NA POZIOM WYKSZTAŁCENIA)

RYS. 7. CELE I DAŻENIA ŻYCIOWE POLAKÓW (ZRÓŻNICOWANIE ZE WZGLĘDU NA STATUS MATERIALNY)

RYS. 8. HIERARCHIA CELÓW I DAŻEŃ ŻYCIOWYCH POLAKÓW WŚRÓD:

KIEROWNIKÓW

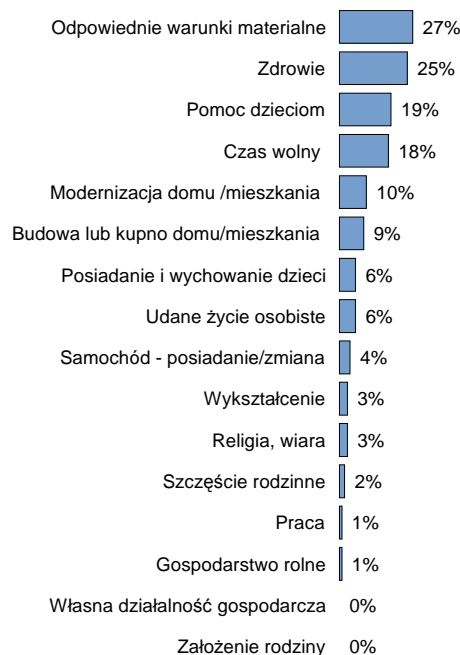
BEZROBOTNYCH

UCZNIÓW I STUDENTÓW

EMERYTÓW

RYS. 8 (cd.). **HIERARCHIA CELÓW I DĄŻEŃ ŻYCIOWYCH POLAKÓW WŚRÓD:**

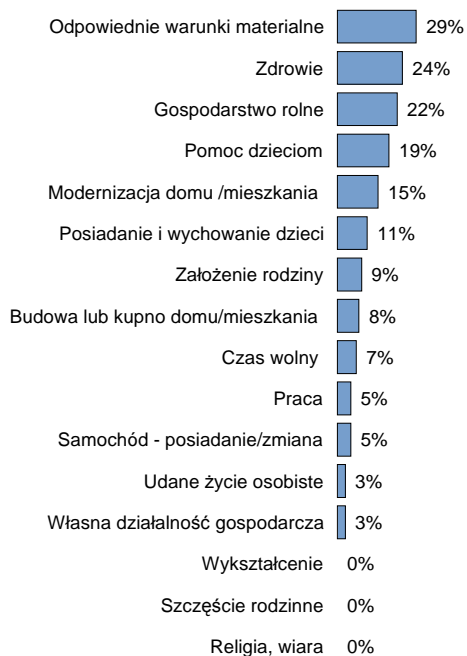
ROBOTNIKÓW

PRACOWNIKÓW UMYSŁOWYCH

ROLNIKÓW

PRZEDSIĘBIORCÓW

Kierunek aspiracji Polaków w znacznym stopniu jest uzależniony od ich aktualnego statusu społeczno-zawodowego oraz materialno-bytowego. Bezrobotni ukierunkowują swoje działania przede wszystkim na znalezienie zatrudnienia, natomiast uczniowie i studenci dokładają starań w celu zdobycia odpowiedniego wykształcenia, które w tym momencie stanowi podstawowy cel ich dążeń.

W miarę zaspokojenia potrzeb podstawowych znaczenia nabierają dążenia wyższego rzędu, np. przyjemnościowe. Organizowanie czasu wolnego to jeden z najważniejszych celów dla osób najlepiej sytuowanych, a najistotniejszy - dla kadry kierowniczej i inteligencji.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Ludzie mają rozmaite dążenia, cele, chcą osiągnąć coś, na czym im szczególnie zależy. Czy Pan(i) ma jakies dążenia, cele?

(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	72	28	1077
Płeć			
Mężczyźni	73	27	513
Kobiety	70	30	564
Wiek			
18-24 lat	95	5	155
25-34	87	13	194
35-44	82	18	173
45-54	80	20	199
55-64	57	43	138
65 lat i więcej	36	64	217
Miejsce zamieszkania			
Wieś	73	27	398
Miasto do 20 tys.	73	27	144
20-100 tys.	72	28	217
101-500 tys.	65	35	194
501 tys.i więcej mieszk.	78	22	124
Wykształcenie			
Podstawowe	55	45	309
Zasadnicze zawodowe	74	26	276
Średnie	81	19	375
Wyższe	82	18	117
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	92	8	64
Prac.umysł.niż.szczebła	88	12	98
Pracownicy fiz.- umysł.	78	22	99
Robotnicy wykwalifikowani	88	12	104
Robotnicy niewykwalifik.	83	17	36
Rolnicy	73	27	48
Pracujący na własny rach.	80	20	37
Bierni zawodowo			
Renciści	54	46	103
Emeryci	42	58	254
Uczniowie i studenci	97	3	65
Bezrobotni	88	12	143
Gospodynie domowe i inni	59	41	27
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	84	16	164
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	87	13	79
sekt. pryw. poza rolnict.	84	16	207
prywatnym gosp. rolnym	75	25	49
Dochody na jedną osobę			
Do 300 zł	87	13	131
301-500	76	24	167
501-900	64	36	233
901-1200	57	43	93
Powyżej 1200 zł	71	29	77
Ocena własnych war. mater.			
Złe	75	25	301
Średnie	65	35	472
Dobre	80	20	303
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	56	44	58
Raz w tygodniu	70	30	523
1-2 razy w miesiącu	82	18	182
Kilka razy w roku	77	23	183
W ogóle nie uczestniczy	65	35	129
Poglądy polityczne			
Lewica	74	26	150
Centrum	75	25	291
Prawica	72	28	333
Trudno powiedzieć	67	33	301